

МОВА ЯК КОМУНІКАТИВНИЙ ЧИННИК В ЕСТЕТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ФРАНКА

У статті йдеться про комунікативну функцію мови в інтерпретації Івана Франка. Наголошується на культуроцентризмі світогляду письменника, його державницькій позиції. Відзначається бачення Іваном Франком загальнонаціонального статусу української мови у формуванні майбутньої української держави.

Ключові слова: комунікативна функція мови, культуроцентризм світогляду, загальнонаціональний, трактат, державницька позиція.

Кожна епоха характеризується своїми особливостями бачення суспільних процесів і тому шукає відповіді на запитання, які є значущими для неї. Ось тому у наш зглобалізований час, попри всю, здавалось би, «вивченість» педагогічної, літературознавчої, культурологічної спадщини Івана Франка, сьогодні бачимо в ній нові і цікаві для нас сучасні ідеї та міркування.

Естетична концепція Івана Франка, яку він виклав у програмному трактаті «Із секретів поетичної творчості» ще «в останніх десятиліттях XIX віку», ґрунтується не лише на вагомих наукових здобутках своєї доби, але й спирається «на інтроспекцію – глибоке самоспостереження бурхливих творчих процесів, що відбувалися у його власній душі – душі художника, який випереджає час» [1,62].

Саме тому ця розвідка привертала й продовжує привертати й захоплювати увагу дослідників насамперед із погляду «історико-літературного, філософського, естетичного, психологічного та фізіологічного творчості, як певне узагальнення особистого поетичного досвіду» [1,3]. Незважаючи на те, що згадана праця українського Мойсея залишалася незавершеною, її насиченість концептуальними постулатами багатовекторного розкриття естетичної природи художньої діяльності, а також важливими принципами аналізу поетичного тексту потребує відповідного поліаспектного підходу до їх інтерпретації в світлі наукових досліджень сучасних гуманітарних наук. До них і належить мовознавство. Відзначимо, що лінгвістичні засади естетичної концепції Івана Франка, бачення ним мови як комунікативного чинника у побудові Української держави висвітлені ще недостатньо.

Питанням вдосконалення української мови, вироблення письменницької майстерності у творах Івана Франка присвячені праці: В. Винницького[4, 5], М. Демського[7], С. Дмитровського[9], Н. П. Корнієнко

[11, 12, 13, 14, 15], І.Грицютенко [6], які творили мовознавчу наукову Франкіану ще в радянські часи. Зокрема І.Є. Грицютенко у статті «Мова в естетичній концепції Івана Франка» відзначає, що письменник велику увагу приділяв слову, яке на його думку «... імпульс, збудник, за яким постають ідеї, асоціації ідей. Ми говоримо «верби головаті» тому, що обрубаний верх верби нагадує голову, порослу розкуйовдженим волоссям, ідея книжки асоціюється згадкою про школу» (с.26). Дослідник цитує слова Івана Франка із трактату «Із секретів поетичної творчості», де великий Каменяр зауважує «Нема що й мовити, що й поезія мусить користуватися з тих образів, нагромаджених уже в самій скарбівні мови, тим більше, що вони вже поетичні самі собою...» (с.28).

Дослідник констатує, що Іван Франко у своїй естетичній концепції відзначає мову, як матеріал «художнього твору, який обернений до загальнонародної своєї основи з її могутнім досвідом пізнання дійсності» (с.31).

Є. Дмитровський у статті «Іван Франко в боротьбі за єдину українську літературну мову» вказує, що письменник великого значення надавав вивченню у школі рідної мови. Критикуючи програму навчання у тодішніх школах, І. Франко відзначав, що «за тими премудростями дитину або вивчать добре читати, або як вивчать, то налягають головне на польське [...] [с.95]».

Дослідник наводить слова Івана Франка: «Мова, хоч і який коштовний скарб, не є все-таки найвищим скарбом, що життя народу і його розвій, придбання економічні, громадські і духовні є скарб далеко важливіший [...] (с.99) і відзначає, що позиція письменника впливала на творчість таких митців слова як В. Стефаник, Л. Мартович, М. Черемшина, зокрема останній признався, що «намагався оминати гуцульський діалект».

У працях Н.П. Корнієнко порушені питання історії мови, художньої майстерності Івана Франка. Дослідниця вважає, що І. Франко ще наприкінці 19 ст. порушував питання навчання рідної мови у школі, обстоював необхідність друкування творів для народу. У науковій розвідці «Франко-мовознавець» дослідниця цитує листа І. Франка, де відзначається, що письменник «був проти того, щоб мовознавці забирались «в яку-небудь спеціальну нору філологічну, як той щедрінський премудрий ковбель, – і то в пору, коли українське діло потребує не мудрих ковблів, але сміливих і рухливих шук та кленів, котрі б усюди плавали, усюди виявляли життя і будили других до життя» (з листа до А. Кримського від 13.Х.1893 року).

З настанням незалежності питання мовознавства у працях Івана Франка активно розробляють В. Винницький[5], Марія Зубрицька[10],

Б. Пристай [21], О. Сербенська [22], І. Уздиган [24], М. Яким, О. Пілько [30]. Дослідники відзначають: особливості акцентуації дієслів у поезії І. Франка (В. Винницький), питання укладання словника фразеологічних уживань у наукових працях Івана Франка (М. Яким, О. Пілько) та багато важливих питань мовознавчої Франкіани).

Нашим завданням є намагання показати портрет Івана Франка як естета, відзначити його внесок у розвиток мовознавства з позиції комунікативності. Відомо, що український Мойсей був керманічем нової української літератури, й тому важливо вказати, що багато Франкових ідей і понять актуальні й у мовознавстві наших днів, насамперед – комунікативній лінгвістиці. Адже якимсь явищем (його прикмети, елементи) може давно постати у свідомості вчених, але осмислюватися спеціально «всебічно (тим більше методологічно) не відразу» [3,249]. Варто відзначити, що лінгвісти залежно від функцій та змісту повідомлень, виділяють естетичне спілкування, пов'язане з передаванням естетичної інформації. Необхідно додати, що поняттями комунікації, комунікативної функції літератури як мистецтва слова оперує й сучасне літературознавство [17,364–365]. Якщо звертатись до творів Івана Франка, то найбільш цікавим і різноманітним у тому ракурсі є матеріал фразеологічної підсистеми мови, оскільки фразеологізми несуть у собі високий заряд експресивності, образності, що й сприяє їхньому комунікативному відношенню до адресанта-наратора.

У художньому мовленні Івана Франка зафіксовано цілеспрямоване введення або субституцію одного, двох і більше компонентів фразеологічної одиниці (ФО).

Трансформуючи ФО «хліб душі» у значенні «духовна пожива» у сполуку булка душі «письменник досягає» іронічного змісту висловлення:

– Се що? – питаю.

– «Хліб душі.

– Мені хліба не вільно заживати.

– Маєте, може, булку душі? [27, 15, 198].

У художніх текстах І. Франка ФО функціонують як в авторській мові, так і в мові інших персонажів. Загальномовні та трансформовані ФО: твердий горіх, міряти очима, подати руку, клин клином вибивають, дістати в шкіру, зберігаючи традиційні значення та структуру, оживляють мову автора, додають їй образності та яскравості і тим несуть піднесене смислове навантаження.

« Я вийшов зляканий, тремтячи, бо взагалі писання чи то цифер, чи букв було для мене твердим горіхом» [27, 15, 76].

«Клин клином виб'ємо, погане ще поганішим!» [27, 15, 153].

З наведених прикладів бачимо, що тут задіяні: автор (наратор) і читач, якому він звертає свої переживання.

Коли повернемося до трактату «Із секретів...», то можемо пересвідчитись, що у ньому є чимало моментів, співзвучних не тільки з практикою сучасного лінгвістичного аналізу поетичних текстів, але й з теоретичними, методологічними принципами, на яких будується дослідження специфіки естетичного спілкування у комунікативній лінгвістиці.

У розвідці «Із секретів...» Іван Франко у дусі тогочасного філософського позитивізму [19, 14; 18,127-129] обстоював власне розуміння наукової критики. Наслідком того, вона повинна бути «основаною на певних тривких законах – не догмах, а узагальненнях, здобутих науковою індукцією, досвідом і аналізом фактів» [26,75], а «поперед усього естетичного, значить, входить в обсяг психології і мусить послуговуватися тими методами наукового досліду, якими послуговується психологія» [26,78]. Варто зазначити, що через комплексність та органічний перетин із іншими науками комунікативну лінгвістику також вважають соціопсихолінгвістикою [26,69], із чого слідує, що психологічна частка є в основі її методологічної бази.

Уже у вступному слові І.Франко зауважує, що слово має вагому сутність. На його думку, «поет (підкреслення моє – М.З.) для dokonання сугестії мусить [...] сам не тільки в дійсності, але ще й другий раз репродуктивно в своїй душі пережити все те, що хоче вилити в поетичнім творі, пережити якнайповніше і найінтенсивніше, щоби пережите могло вилитися в слова, якнайбільше відповідні дійсному переживанню, і в кінці попрацювати ще над тим, уже зовсім технічно, щоби ті слова уложилися в форму, яка би [...] підносила те переживання понад рівень буденної дійсності, надавала б йому коли вже не яесь вище, символічне значення, то бодай будила в душі читача певні суголосні тони, [...] збуджувала би в ній певні тривкі вібрації, що не втихали б і по прочитанню твору, вводили би в неї хвилювання, згідне з її власними споминами [...]» [26,66].

Викладене, безперечно, демонструє увагу І. Франка до певної моделі естетичного спілкування, бо для дослідника «естетика є, властиво, наука про почування, спеціально відчування краси» [26,78–79]. Але при цьому Іван Франко виявляє й змістовий (суто інформаційний) пласт згаданого спілкування, що суголосно теоретичним положенням сучасного літературознавства. Зокрема, у трактаті «Із секретів...» І. Франко слушно зазначив: «Його (поета – М.З.) сугестія мусить, проте, зворушити так само внутрішню істоту читача, вводячи в неї нове зерно життєвого досвіду, нове пережиття і рівночасно зціплюючи те нове з тим запасом

виображень та досвідів, які є активні або які дримають в душі читачевій. Сказавши коротко: поет розширює зміст нашого внутрішнього я, зворушуючи його до більшої або меншої глибини» [26,66-67]. Отже, збагачення читачів новими життєвим досвідом можна досягнути, якщо поєднувати його з тим, яким вони активно чи пасивно володіють.

Розглядаючи деякі аспекти поетичної творчості, І. Франко розкриває її механізми, особливості, зокрема й мовні, через зіставлення художньої та наукової діяльності. Водночас він вказував на різноманітні перешкоди, які заважають спілкуванню «Це може бути насамперед, перевантаження побічною інформацією. На це вказував Іван Франко, відзначаючи, що «слова викликають у нашій уяві величезні ряди образів, не раз зовсім відмінних від тих, які бажав викликати в нас автор. Ті побічні образи забирають значну часть вашої духової енергії, спрваджуючи втому, наводять нудьгу; річ талановитого писателя викликати якнайменше таких побічних виображень, якнайменше розсіювати увагу читача, концентруючи її на головній течії аргументації» [26,67-68].

Наведене тут зауваження стосується наукового спілкування, у якому «чим докладніша, доказніша має бути наука, тим сильніше мусить учений боротися з сею поетичною сугестією, отже, поперед усього з мовою» [26,68]. Отже, Іван Франко спрямовує боротьбу з поетичною сугестією на мову, виглядає цілком умотивованим. Отже, щоб поетичне навантаження слова (поетична сугестія) не потрапляла в наукові тексти, учені зобов'язані боротися з цими чинниками, які сприяють їй. Тому вони повинні «витворювати наукову термінологію, звичайно, дику, варварську в очах філолога, або звичай уживати для такої термінології чужих слів, відірваних від живого зв'язку тої мови, в яку їх вплетено, – на те, щоби не збуджували ніяких побічних образів в уяві» [26,68].

Варто відзначити також, що Іван Франко часто вживає у трактаті поняття «сугестивна лірика» – жанрова група ліричних творів, яка спирається не стільки на логічно оформлені зв'язки, стільки на асоціації та інтонаційні відтінки, звернена до емоційної сфери читача і в цьому розумінні протилежна медитативній ліриці, раціоналістичній у своїй основі [17,648]. Письменник розуміє сугестію ширше, про що можна навести чимало прикладів із аналізованого нами трактату «Із секретів...» От, наприклад, такі: «[...] його (вченого – М.З.) сугестія, звичайно, не є чисто розумова, хіба де-небудь у математиці [26,67]. Варто навести ще й таке висловлювання: «Очевидно, кожний, хто пише, чинить це в тім намірі, щоби піддати, сугестувати другим якісь думки, чуття, виображення [...]» [26, 66]. У даному випадку, сугестія за Франком, – це вплив автора

через створюваний ним текст на інших (реципієнтів), щоб наштовхнути їх на відповідні думки, чуття тощо.

І. Франко поняття «сугестивний» розкриває як «пов'язаний з актом навіювання, впливу на психіку» [26,189].

Якщо звернутися до сучасної психології, то навіювання (сугестія) – це «форма спілкування, при якій сугеренд пасивно і мимовільно, без обдумування засвоює ідеї, висловлені сугестором, і виконує без боротьби мотивів його завдання» [20,24].

І. Франко утверджуючи «динамізм як естетичну властивість поезії» (26,57), «поняття образу, що виникає» (26,61) постійно апелював до активної креативної участі читача в словесному образотворенні, до його осмисленого сприйняття художнього твору. Інакшими словами, читач – це перш за все інтерпретатор, у дослідницькій ролі якого виступає і сам І. Франко, який неодноразово блискуче інтерпретував й переосмислював чимало поетичних текстів.

Незважаючи на те, що поняття сугестії у сучасній психології та розвідці І. Франка не у всьому збігаються, їх об'єднує важлива спільна риса – стосунок до комунікації. Психологи розглядають сугестію (навіювання) як певну специфічну форму спілкування. У Франковому трактаті – це один із важливих проявів передовсім естетичного спілкування. Він полягає у тому, що автор творить художній текст, здатний впливати на читача насамперед – у сфері чуттєво-образних психічних форм, які органічно пов'язані з емоціями, почуттями, настроєм, що активізують, поглиблюють креативне осмислення естетичної інформації. Як зазначено в трактаті, «поезія порушується переважно на горішніх регістрах, де чуття межує з рефлексією, з думкою і абстракцією і не раз зсамітно переходить в домену чисто інтелектуальної праці» (26,130–131).

Інтерпретуючи художні твори І. Франко дуже часто вдається до замислів, бо в його розумінні естетика – це наука «про роль наших замислів у прийманні вражень зверхнього світу і в репродукуванні образів того світу назверх поетичній творчості» (26,116).

Виявляючи в текстах словесні образи, що співвідносяться з основними зміслами, себто людськими відчуттями (зором, слухом, смаком, запахом, дотиком), учений прагне розкрити, якими способами поезія, в аналогії або в суперечності до інших штук, передає своїм слухачам і читачам ті зміслові образи, щоб «викликати в їх душах саме таке враження, яке в даній хвилі хоче викликати поет. (26,116).

Отже, можна зробити висновок, що І. Франко у своєму трактаті дає ґрунтовний комплексний аналіз поетичної творчості в основі якого виступають певні важливі принципи.

Це, по-перше, індуктивний шлях пізнання естетичної природи мистецтва. І. Франко стверджує, що «нова індуктивна естетика мусить при помочі психології в обсягу кожної поодинокі штуки розбором її технічних способів і її взірцевих творів доходити до розуміння того, якими способами кожна штука в своїм обсягу викликає в нашій душі чуття естетичного уподобання». (26,170). Застосовуючи вищевказані положення до художньої літератури, важливо пам'ятати, що дослідник-наратор з'ясовуючи вплив поетичної сугестії на читача, повинен йти від тексту, його мовних засобів до його внутрішніх (образних, змістових, ідейних тощо) пластів.

У сучасному літературознавстві існують часто підходи «цільного прочитання» «Франка як твору» [25,223], або ж «крізь дзеркало» текстів його рефлексійної поезії прагнуть розкрити «лабораторію духа», «психодраму» автора «Каменярів» і «Мойсея» як «цілого творця», «цілого чоловіка» і водночас «глибоко роздвоєної особистості» [23,19].

По-друге у Франковім дослідженні заслугоує на увагу інтегрування психологічних та філологічних аспектів студіювання словесної творчості за допомогою такого методу, що його можна вважати комунікативним.

Аналізуючи Франкову концепцію у такому ракурсі, дослідники знаходять у ній «основний концепт рецептивної естетики (як теорії впливу мистецтва на сприймачів) – аналогічно рецептивної поезики як системи художніх засобів (поетичної техніки), з допомогою якої естетичний вплив твору здійснюється» [3,251]. У розвідці «Із секретів» І. Франко оперує власне терміном «перцепція» при цьому вказуючи: «Адже кожний поетичний твір написаний чи надрукований, лежить також у категорії місця, простору, [...] і перцепція відбувається тут так само в категорії часу, ми йдемо очима з одної деталі, від одного образу до другого, поки не пройдемо цілість» [26,158].

У сучасній лінгвістичній науці вчені виділяють три типи комунікативної взаємодії, необхідні для різних форм суспільного (і звісно, мистецького) спілкування людей: обмін інформацією, взаємовпливи та взаємозв'язки між учасниками комунікації, а також процес сприймання повідомлень органами чуттів, передовсім слухом та зором. Саме останній тип взаємодії Ф. Бацевич визначає як перцептивний [2,27], виділяючи й характеризуючи відповідні канали комунікації – вокальний (звуковий, слуховий), візуальний (зоровий), тактильний (дотиковий), тоховий і смаковий [2,54–56].

Мова, яка в процесі розвитку розвивалася як сутність людського буття, розвинулася як феномен, що став підвалиною цивілізаційного розвитку суспільства, забезпечив і появу словесного мистецтва. У трактаті «Із

секретів» І.Франко констатує, що «поезія виділилася з буденної мови» [26,80], а Великий Кобзар «користувався в значній мірі готовою поезією мови, бо «правдиві поети все і всюди з багатого запасу рідної мови вміють вибирати, власне, такі слова, які найшвидше і найлегше викликають у нашої душі конкретне, зміслове враження» [26, 126].

Ці тези науковця (якого цікавили також і лінгвістичні проблеми) звичайно не вичерпують усієї повноти його естетичних поглядів, дотичних до комунікативно-лінгвістичної проблематики.

Питання державності української мови, проблеми національної самосвідомості й культури Іван Франко мислив як цілісний комплекс виховання молоді. Письменник мислив їх як органічне середовище становлення індивіда. У статті «Чого хоче галицька громада?» І. Франко так характеризував мету і зміст шкільної освіти: «Науку подають в теперішніх школах не для того, щоб формувати і навчити робітника потрібному і людському знанню, але тільки на те, щоб виховати з нього підданого, щоб умовити в нього покірність теперішнім, несправедливим порядкам і утвердити його в темноті» [29,145]. Отже, у переконанні І. Франка «цілий чоловік» – це самосвідома особистість, котра не підпорядковується ніяким зовнішнім авторитетам.

Іван Франко наголошує, що у відносинах індивіда і суспільства повинен домінувати діалектичний взаємозв'язок, який витворює усвідомлення індивідами спільного ідеалу, що перетворює масу в єдину націю.

У контексті поля зору Івана Франка вибір педагогічної стратегії поєднання індивідуального й загальнонародного значною мірою впливає на конституювання самосвідомої особистості. Специфіка поєднання утилітаризму та ідеалізму як детермінант соціокультурної діяльності людини, визначає її типологічні модуси: прагматизм, реалізм і романтизм. [16,11]

Вважаючи І. Франка речником національної ідеї, І. Денисюк на основі творчості та інтелектуальних сентенцій українського генія стверджує: «Не фаталізм матеріалістичного світогляду, а національна ідея, віра в неї й активна діяльність виведуть нас поза межі можливого» [8,7].

Говорячи про збагачення людської мови, національного духу, І. Франко завжди пам'ятав про народні поетичні твори, в яких зберігається народна пам'ять, народна культура, народна мова, народні звичаї. «Крім чисто фольклорного інтересу, вони цікаві головню як вказівки, як на крилах пісень, казок, новел та всяких мандрованих мотивів бережеться в пам'яті українського народу жива традиція його минувшини» [28,75]. Національний дух, що виражається мовою – це коріння покоління, яке йде до нас із минулих віків і посилює національні ідеї, духовність.

Питання взаємозв'язку мови, культури, духовності безпосередньо пов'язані з патріотизмом, в якому ще молодий І. Франко вбачав не замкнутість, не відрубність, а різноманітну працю на користь свого народу. «Молодіж, поки молода, повинна набиратися всякого знання теоретичного, повинна, як ті пчолы, літати по всіх нивах людської освіти і культури, збираючи все, що піднімає і окрилює людський ум і убагороднює серце, тямлячи тільки одно, що практичне життя жде її серед рідного народу і що все, чим багата і сильна людськість, буде в данім часі придатне і пожиточне і для нашого народу. Нині не ті часи, щоб ми зі своїм народом могли відгородитися від Європи китайським муром» [29, 247–248].

У справі розвитку і збагачення триєдності мови, культури та духовності – отих підвалин національного самоствердження та патріотизму повинен відігравати вирішальну роль розум, людський інтелект. «Керуватися розумом, просвітою» – такий основний принцип радикалів навіть у релігійних справах, таким було життєве кредо самого І. Франка. «Ми хочемо у всіх справах, отже і в справах релігії поступати розумно, як личить розумним і просвіченим людям. Ми видали війну на смерть темноті і туманенню. Але ми твердо переконані, що розум і просвіта не суперечні релігії, і правдивій релігійності, але противно, мусять бути їх головною основою» [29, 271].

Франків патріотизм – це не замкнутість у якомусь єдиному маленькому вузькому етнічному колі. Письменник всіляко прагнув донести народові необхідність зберегти національну самобутність, власну культуру й мову. Й цьому принципу він був вірний впродовж усього життя.

1. Адельгейм Є. Естетичний трактат Івана Франка і проблеми психології творчості//Іван Франко. Із секретів поетичної творчості. – К., 1969.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К., 2004.
3. Боднар В., Гром'як Р. Проблеми рецептивної естетики і поетики у літературознавчій спадщині Івана Франка// Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Львів, 1998.
4. Винницький В. Наголошування дієслів у поезії Івана Франка// Українська мова і література в школі. – 1981, №8.
5. Винницький В. Акцентуаційні особливості дієслів у поезії Івана Франка// Франкознавчі студії. Зб.4. – Дрогобич, «Коло», 2007. – С.713–722.
6. Грицотенко І. Мова в естетичній концепції Івана Франка// Українське літературознавство. Вип.5. ЛДУ ім. І. Франка, Львів, 1968. – С.25–35.
7. Демський М. Іван Франко – фразеограф// Тези II щорічної міжвузівської наукової конференції 15–17. IX., Львів, 1966.
8. Денисюк І. Речник національної ідеї// Літературна Україна. – 2006. – №29 (5167). – 3 СЕРПНЯ.

9. Дмитровський Є. Іван Франко в боротьбі за єдину українську літературну мову// Наукові записки Дрогобицького педагогічного інституту. Вип.1. – Дрогобич, 1955. – С.92–104.
10. Зубрицька М. Діалектні явища словозміни. (На матеріалі «Галицько-руських народних приповідок» Івана Франка)// Франкознавчі студії. Зб.4. – Дрогобич, «Коло», 2007. – С.723–732.
11. Корнієнко Н. Деякі питання історії мови в працях Івана Франка// Наукові записки Дрогобицького педагогічного інституту. IX. Питання мовознавства, Дрогобич, 1962. – С.70–86.
12. Корнієнко Н. Роль Івана Франка в боротьбі за утвердження в Галичині української літературної мови на загальнонаціональній основі// Українська мова в школі, 1956, №5. – С. 17–23.
13. Корнієнко Н. Спостереження Івана Франка в питаннях загального мовознавства та палеографії// Доповіді та повідомлення. Серія філологічна. Вип.2. Дрогобич, 1956. – С. 37–41.
14. Корнієнко Н. Спостереження над удосконаленням художньої майстерності Івана Франка// Доповіді та повідомлення. Матеріали 3-ої звітної наукової конференції за 1960 р. Дрогобич, 1961. – с. 134–136.
15. Корнієнко Н. Франко – мовознавець// Жовтень, 1956, №9. – С. 71–79.
16. Лавриченко Н. Соціалізація і моральне становлення особистості як комплексна педагогічна проблема// Шлях освіти. – 2004. – №1.
17. Літературознавчий словник-довідник/ за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Терешка. – К., 2006.
18. Мазепа В. Культуроцентризм світогляду Івана Франка. – К., 2004.
19. Микитюк В. Іван Франко та Омелян Огоновський: мовчання і діалог. – Львів, 2000.
20. Платонов К. Краткий словарь системы психологических понятий: Учеб. пособие. – Москва., 1981.
21. Пристай Б. Візія Божих чеснот у поетичних творах Івана Франка. (На матеріалі циклу поезій «Паранетікон»)// Франкознавчі студії. Зб.4. – Дрогобич., «Коло», 2007. – С.75–76.
22. Сербенська Олександра. Комунікативна функція терміна: теоретичні засади і практика Івана Франка// Франкознавчі студії. Зб.4. – Дрогобич, «Коло», 2007. – С. 765–773.
23. Тихолоз Б. Психодрама Івана Франка в дзеркалі рефлексійної поезії: Студії. – Львів, 2005.
24. Уздиган І. Порівняння – невідемний лінгвостилістичний атрибут поєвісті Івана Франка «Захар Беркут»// Франкознавчі студії. Зб.4. – Дрогобич., «Коло», 2007. – С.774–784.
25. Чопик Р. Ессе Номо: Добра звістка від Івана Франка. – Львів, 2001.
26. Франко І. Із секретів поетичної творчості. – К., 1969.
27. Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах. – т.15. – К., 1976.
28. Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – т.37. – К., 1982.
29. Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – т.45. – К., 1986.
30. Яким М., Пілько О. Принципи укладання словника фразеологічних ужи-

вань у наукових працях Івана Франка// Франкознавчі студії. 3.б.4, Дрогобич, «Коло», 2007. – С. 785–793.

The article elucidates the topic of communicative function of language in Franko's interpretation. The writers culturocentrism and his concerns in state building are given a special consideration. The all national status of the Ukrainian language as seen by Ivan Franko in the formation of the Ukrainian statehood to come is underlined.

Key words: *communicative function of language, the culturocentrism of the outlook, all-national status, treaty, statehood concern.*

УДК 811.161.2'373.45

Ганна Іваночко (Дрогобич)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКИХ ДІЄСЛІВНИХ ДЕРИВАТИВ У БОЙКІВСЬКИХ ГОВОРАХ

У статті проаналізовані дієслова діалектного походження, зібрані зі «Словника бойківських говірок» М.Онишкевича, які функціонують в українській та польській мовах. З'ясовано пряме та переносне значення лексичних одиниць. Виокремлено дев'ять лексико-семантичних груп, серед яких найбільшими в кількісному плані є групи дієслів на позначення релятивної семантики, стану та процесу, а також ментальних та соціальних діянь суб'єкта, що пов'язане з антропоцентризмом мовної картини світу. Серед дієслів, запозичених з польської мови, виділяємо ті, що мають латинську, чеську, французьку, італійську, німецьку, румунську і тюркську етимологію, себто до польської мови увійшли слова з цих мов, а згодом стали вживатися також у деяких українських говірках, в тому числі й у бойківських.

Ключові слова: *діалект, говір, полонізм, запозичення, дієслово, лексико-семантичні групи.*

Постановка проблеми та огляд основних публікацій. Питання запозичень належить до царини діахронічної лінгвістики, але у момент запозичення маємо справу з певним станом мови, який може вивчатися і сам по собі, оскільки зустрічаємося з одночасно.

Більшість українців незалежно від місця проживання чи приналежності їх споконвічних етнічних територій мусять усвідомити себе єдиним національним організмом, що має глибокі праісторичні корені, заглиблені в багатющу праєвропейську культуру, наділені глибокою вірою в Бога. Вони зобов'язані на підсвідомому рівні засвоїти, що мова, її говірки, діалекти та говори є схованкою духу, джерелом енергетики та